

Erdélyi pénzek és érmek.

Resch Adolf: Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538. bis zur Gegenwart. Mit 86 Tafeln. Hermanstadt, 1901. In Kommission bei Franz Michaelis.

Resch Adolf brassai ékszerész és régiségkereskedő lankadatan szorgalommal gyűjtögette össze hazánk keleti részének régi kultúrájára világot vető emlékeinket. XVIII. századból származó, díszes szekrényekben elhelyezett gyönyörű majolika- és ónkanna-gyűjteménye páratlanul áll ma hazánkban, megbecsülhetetlen értéket képviselve az erdélyrészi kulturhistorikusra nézve, ki ezeknek tanulmányozása nélkül nem adhat egységes, teljes képet Erdély művelődési viszonyairól a XVI-ik századtól el a XX-ik századig.

Mint kereskedő és magángyűjtő fogott hozzá az erdélyi numismatikai anyag összehordásához is és hogy mennyire sikerült ez neki, mennyire nem hagyták érintetlenül a kapott benyomások a művelt kereskedőt, — mutatja fent nevezett munkája, mely az erdélyi numismatikai irodalomban a legújabb és kétségkívül legtöbb anyagot felölelő munka. A Majna melletti Frankfurtban Hess Adolf által 1880-ban árverés alá bocsátott híres Montenuovo-féle éremgyűjteményről készített katalogus 1414 különböző érem-typussal első helyen állott az erdélyi numism. munkák között Resch művének megjelenése előtt, ma azonban Resch munkája magába foglalja a nevezett fejedelmi gyűjtemény egész anyagát, sőt 3098 drb. érem leírását adva, több mint kétszer múlja azt felül.

Szerző a nagy anyagot — mint bevezető soraiban mondja — húsz év alatt gyűjtötte össze s így munkálkodásának kezdete 1881-re, vagyis arra az évre tehető, melyben a Magy. Tud. Akadémia archeologiai bizottsága, — belátva hazai numismatikánk fontosságát, régi historiánk, művelődési és kereskedelmi viszonyaink felderítésére és nyomon követésére, — határozatilag kimondotta, hogy Magyarország teljes numismatikai anyagát felgyűjteti s azt egy összefoglaló nagy munkában „Corpus Nummorum Hungariae“ czímen leíró, történeti és pénztudományi szempontból egyaránt megírhatja. A bizottság e határozata kétségkívül hatással volt az élelmes brassai ékszerészre, ki ezután fokozott szenvedélyvel látott hozzá ekkor még jelentéktelen magán-gyűjteményének fejlesztéséhez, a szétszórtan heverő anyag összegyűjtéséhez annál is inkább, mert míg egyrészt saját hajlamát elégítette ki, másrészt bizonyos lehetett a felől, hogy egy tudományos alapon nyugvó erdélyi numismatikai munka megírásánál nem fognak mellőzhetőni egy gazdag éremgyűjteményt . . . A mi tehát nem jutott eszébe egy magyarnak sem, nem jutott eszébe az erre leghivatottabb Erdélyi Országos Múzeum érem- és régiség-

tárának, az megragadta egy művelt szász kereskedő figyelmét, ki aránylag rövid idő alatt — talán maga sem hitte — a leggazdagabb erdélyi éremgyűjtemény tulajdonosa lett. Hol marad el Resch 2000 eredeti erdélyi érmet és 1000 drb. másolatot tartalmazó magángyűjteménye mellett az E. O. M. éremtára mindössze 350—400 darab érmet számláló törzsgyűjteményével! Miután pedig összehordta az anyagot, hozzálátott annak szakszerű feldolgozásához, értékük megállapításához s ezekkel is meglévén, eladásra ajánlotta fel a muzeumnak. Semmi sem lehet természetesebb, mint azt várni, hogy az E. O. M. éremtárát fogja gyarapítani a gyűjtemény, de sajnos, a tár elesett az őt jogosan megillető gazdag éremsorozattól, mert az egyesület nem hozhatta meg a nagy anyagi áldozatot. Így került Resch gyűjteménye a Magyar. Nem. Múzeum birtokába.

A munkához az anyagot teljes egészében e magángyűjtemény szolgáltatta részint eredeti, részint a Brukenthali, a Magyar. n. muzeumi, a bécsi császári és a berlini királyi éremtárak gyűjteményéből készített másolati példányokkal. Resch művét VIII. bevezető, 292 leíró, éremfeliratok fordítását tartalmazó, és értékjelző lapon át német nyelven írta meg, melyhez, 86 szép metszetekkel illusztrált tábla szolgáltatja a leirt érmek főtypusait.

A bevezető részben röviden szól a szerző gyűjteményiről, felsorolja a muzeumokat és numismatikai munkákat, mint a melyekből anyagot merített. Sajnálattal kell itt megemlítenem az E. O. M. éremtára állapotára élénk világot vető azon tényt, hogy a szerző figyelemre sem méltatta a tár gyűjteményét, bár — határozottan állítom, hogy a törzs — de még inkább a galanthai gróf Eszterházy-féle gyűjtemény szolgáltatnak volna még egy kis adag anyagot megírandó munkájához. A bevezető részben tovább haladva az érmeiken előforduló rövidítések (siglák) könnyen áttekinthető összeállítását, majd az erdélyi fejedelmek, fejedelmi és magán személyek névsorát találjuk.

A leíró részben miután a folyó- és emlék-érmeket elkülöníti egymástól, chronologiai sorrendben adja annak első felében a nemzeti és Habsburg-házi fejedelmek folyó érmeit 1538—1780-ig, vagyis a nagyváradi egyezségtől Mária Theresia haláláig, mikor Erdély végleg megszűnt különálló terület lenni pénzügyileg; második felében pedig az 1551 és 1898 közt vert emlékérmeket, (körülbelül 350 darabot,) 15 drb. folyó éremhamisítványt és 5 drb. brassai érembélyeget ír le. A fejedelmek történetét, valamint az emlékérmek megnevezését pár soros kivonatokban, röviden illeszti az egyes fejekzetek elé, mindenütt szem előtt tartva az éremfeliratokban előforduló tartománynevek megmagyarázását. A leírásoknál a lehető legpontosabb képet igyekezik nyújtani minden egyes éremről; közli azoknak súlyát, átmérőjét, az eredeti példányok tulajdonosait, de az aprólékoság, melylyel ezt keresztülviszi és még inkább a sok

visszaütalás az előbbi típusok legkülönbözőbb variánsaira, nehézség és lassúvá teszik a munka alapos használatát.

E csekély, nagyobbára technikai nehézségekből származó hibától eltekintve, a munkát a nagy gyűjtemény kitünően sikerült szakkatalogusának mondhatjuk, mely bő anyagot fog szolgáltatni az Akadémia arch. bizottsága által tervezett nagy munkához s mely tiszteletet követel a lelkes férfiú számára, ki nem tartotta feleslegesnek kereskedő létére az erdélyi numismatikával behatóbban foglalkozni és szerzett tapasztalatait irodalmilag is megörökíteni.

Szász ember végezte el tehát azt a munkát, melyet korán ébredve nekünk magyaroknak kellett volna végrehajtanunk. Érezzük is ennek erkölesi és anyagi súlyát egyaránt. Resch munkájához nagyobbára külföldi és hazai éremárverések adatai alapján összeállított értékjelző táblázatot is csatol, mely szerint a leírt 3098 drb. arany-, ezüst-, réz- és bronz-érem, vagyis egy eddig ismert teljes erdélyi éremcollectió 170—180 ezer korona műértéket képvisel. A legnagyobb 3500 koronás tételtől lefelé haladva, bátran mondhatjuk, hogy a 100, 150 koronás tételek a leggyakoribbak, a mi anynyit tesz, hogy az E. O. M. éremtára ezután csak ily magas árak mellett gyarapíthatja gyűjteményét. Ma minden hazai és külföldi kereskedő Resch áraiban kínálja eladásra erdélyi érmeit s ezzel hat csaknem bénítólag a későn ébredés az E. O. M. éremtárára.

K. I.

Falckenberg legújabb bölcselettörténete.

Geschichte der neueren Philosophie von Nikolaus von Kues bis zur Gegenwart. Im Grundriss dargestellt von *dr. Richard Falckenberg* ord. Professor zu Erlangen. Vierte, verbesserte und ergänzte auflage. Leipzig (Veit & Comp.) 1902. 582 lap. Ára 10 márka.

Első kiadása 1885-ben, másika 1892-ben s harmadika 1898-ban jelent meg. Az ismert nevű szerző oly könyvet akart nyújtani a hallgatóság kezébe, mely középúton halad *Windelband* művelődéstörténeti és *Überweg-Heinze* száraz életrajzi és könyvészeti irodalmi tárgyalása között, — felette ügyesen összefoglalva *Fischer*, *Erdmann*, *Zeller*, *Windelband*, *Überweg*, *Harms*, *Lange*, *Vorländer* stb. fejtegetéseinek eredményeit s az életrajzi, művelődéstörténeti és pragmatikus történeti szempontokat az egyes korok és rendszerek ismertetésénél. Főleg igen nagy súlyt fektetett a legújabb kiadásában az újabb irodalom felhasználásával a kiegészítésekre.

Műve a bevezetésen s a Kusa Miklóstól Descartesig terjedő átmeneti korszak ismertetésén kívül 2 nagyobb szakaszra oszlik, a melynek elseje a *Descartestól Kantig* (76—267. l.), s másika a *Kanttól a jelenkorig* (271—540. l.) terjedő bölcseletet tárgyalja. A